

Oredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80

Oredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajinne
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRARA

Narod koji se odreće ma i jedne
stope krvi u znojem otaca svo-
jih natopljene zemlje nije dosto-
jan da se nazivlje narodom

STJEPAN RADIĆ U ISTRU

Braća Radići, čiji rođendan 11. lipnja slavi narod diljem hrvatskih zemalja, svako godlne sve svečanije, često su se u svojim javnom radu i publicističkom djelovanju bavili Istrom. Ante Radić u svojim člancima u »Domu« na desetak mjestu pisao je kraće i podlje članke o Istri. Tako već u prvom godištu »Doma« nalazimo na str. 7, 31, 79, 111 i 191 prikaze o životu hrvatskoga naroda u Istri. Ni u kasnijim godištinama »Doma« nigdje ne propustiti donijeti ma kakvu vijest koja se odnosi na naš narod. Istarskoj vinarskoj zadruzi, o Istarskoj posujilnici u Pulji, o školama u Istri, o Istri prvi 200 godina, o starinama i mladima u Istri, o istarskom Sokolu, o seljaku u Istri, o Istri i trendu i t. d.

Stjepan Radić pak, taj veliki pučki tribun, koji je poznavao svaki klucaj srca hrvatskoga seljačkog naroda pošao je i dalje. Na svom apostolskom putu zalazao u svaku seljačku kolibu, sruvno je — sasvim razumljivo — i u Istru.

To je bilo godine 1904.

U knjižici »Uspomene i sjećanja na vođu i učitelja« opisao je prof. Franjo Novljan taj pohod Stjepana Radića u Istru.

Jednoga vrućeg ljetnog dana godine 1904 — piše prof. Novljan — oko 11 sati prije podne dočekah ga na stanici Lugalov. Bio sam onda kao djak bečkog sveučilišta kod kude na praćanica. Javna skupština bila je zakazana za dva sata poslije podne na Boljanskom polju, čestom dan sata kada Općinskom tajniku Josipu Vidošiću bio se rodio sin, pa je živo želio da mu na krstilo dođe Stjepan Radić. To mu saopćih, a on odmah i veselo prihvati. Stoga ne krenuismo cestom nego podjismo prijkim putem ravno u Boljun.

Istarski su puteri kancuisti i naporni. Trebalo se spustiti u kotlinu, a onda ih uzbrdo. Dorskora se poklanj, što sam mitoga gosta povio tim putem. On je rođen i odrastao u ravnicu, gdje kancu nema, pa mu je bilo teško vratiti se Krasom. Strašno mu je smetala kratkovidnost: bio je tako slaboga vida, da nije vidio kamenja na nogama, pa mu se nije mogao ugibati, nego se je svaki čas spolicno. Pobojah se da ne čemo moći stići li cilju. Vratiti se na cestu bilo je teško, stoga ga uzeh pod ruku, pa mu kazivah, kako treba da stupa, upozorih ga na svaki kamen koji mu biješe na putu. Ta muka, još na onaj žez, trajala je jedan pun sat.

Na krstikama bilo je vrlo veselo. Stjepan Radić vodio je glavni riječ i zabavljao čitavo društvo. Sve što je govorio bilo je poučavanje prisutnih, ali toga nitko nije opazio nego su svi mislili da ih zabavlja. Izreko je više zdravica. Ona krasnom spolu bila je ne samo iznenadjenje nego i nešto nova objava. Govorio je o odnosu muža prema ženi, pa tražio iskrenost, poštenje i ravnopravnost muža i žene.

Svoje misli potkrepljivao je primjerima iz života. Pobijedio je neopisivo oduševljenje, a naročito su prisutne žene i djevojke bile izvan sebe od zanosu...

Sve nas je bio osvojio — piše dalje prof. Novljan — tako da je čitavo društvo bilo vrlo veselo i oduševljeno, a k tomu jednoga duha. Teško nam bijaše tu vanrednu radost prekinuti, ali morali smo, da narod na nas ne čeka. Imali smo opet pol sata kada po strasnom strmom i kamenitom putu.

Skupština je bila na velikoj livadi. U sredini bila je velika govornica, a oko nje nekoliko provizornih klupa od dasaka. Ljudi je oko govornice bilo oko pet stotina, ali oko ograde ih je stajalo možda dvaput toliko.

Stjepan Radić naglasio je u svome govoru to. Iako seljaci moraju svođenje narodnih poslova uzeti sami u svoje ruke...

Iza Radića javio se je za riječ jedan seljak, koji je kazao, da je govornik vrlo lijepo govorio, ali se s njima ne slaže u svemu, ali usa sve to da mu je i on, a i čitav ovaj narod zaljubljen što je iz Zagreba došao u Istru, jer do sada su samo Istrani išli u Zagreb, a iz Zagreba u Istru nitko nije dolazio.

Iza skupštine pozvali smo narodne prvake da dodju na sastanice bitošim načelniku Jakovu Buretiću, na čijoj smo livadi održali skupštinu i koji je mnogo radio za organizaciju čitave skupštine. On je svoju dorvanu lijepo uradio, u nju mrtavo stolove u obliku potkove tako da je bilo mjesta za preko pedeset ljudi.

Radić je sjeo u sredinu na čelo stola, a do njega mjesna inteligencija, pa redom seljački prvaci. Pristupljavao je načelnik seljak Tomo Ilijić. Budući da nijesam mogao govoriti na javnoj skupštini, jer bi se bila odvise otepla dobio sam sada prvi riječ. Iza toga dignuo se Radić i govorio o

ITALIJA UŠLA U RAT

Kako je Mussolini proglasio stupanje Italije u rat protiv Francuske i Engleske

Italija je ušla u rat. Ono što se u posljednje vrijeme gotovo svakoga dana navještalno, što se općenito očekivalo — uslijedilo je u ponedjeljak 10. VI.: Italija je na usta fašističkoga vođe i predsjednika vlade Mussolinija objavila Talijanima i svijetu, da je nastupio čas, kad prekida sa svojom nezarcenošću i kad se oružjem u ruci pridružuje Hitlerovoj Njemačkoj. Da sebi izvoštiti ona prava na Mediteranu, koja označuju svojom životnom potrebom.

Stupanjem Italije u rat područje zahvaćeno ratnim plamenom proširuje se time na južnu Evropu i na Mediteran, a možda će se — vidjet će se to — proširiti i na šire područje, s obzirom na to, da Italija i Saveznici imaju svoje posjede i u Sjevernoj Africi, na Crvenome moru, a i na istočnome Mediteranu, u kojem mogu biti tangirani pored egipatskih još i turski interesi (zavisi to od njihova shvaćanja i ocjene) premda su i jedna i druga država dobile u riječima Ducea, kao i Švicarska, Jugoslavija i Grčka, garanciju, da ih Italija ne namjerava uvući u borbu. Medjutim s obzirom na sam položaj a i zbog okolnosti, da se događaji i onako razvijaju velikom brzinom, nije potrebno praviti nikakve prognoze jer činjenice, kako se redaju jedna za drugom najbolje i najsigurnije određuju nove situacije. Zato je najbolje ostavljajući po strani prognoze i komentare ostati kod činjenica, koje čemo u kratko registrirati, da dobijemo preglednu sliku o tome, kako su posljednjih dana tekli događaji, i da možda na temelju toga lakše pratimo tok daljnjih događaja.

Kardinalna činjenica u toku posljednjih dana je govor predsjednika talijanske vlade Mussolinija, što ga je u ponedjeljak u 6 sati popodne održao s balkona palače Venezia sakupljenom mnoštvu, kojim je govorom objavio stupanje Italije u rat protiv Saveznika.

GOVOR MUSSOLINIJA

Mussolini je rekao:

»Borci, vojnici, kopnenih, pomorskih i zračnih snaga! Crne košulje revolucije, muševci i žene cijele Italije, talijanskog imperija i Albanije, čujte! Čas koji je sudbina odredila, kucnuo je za našu oduševljenju. To je čas velikih i neopozivih odluka. Objava rata već je predana poklisarima Velike Britanije i Francuske.

Mi ulazimo u rat protiv plutokratskih i reakcionarnih demokracija zapada, koje su sprječavale naš napredak i čak ugrožavale egzistenciju talijanskog naroda.

Ovih nekoliko godina u najnovijoj historiji potvrđuju, da su se one služile obećanjima, prevarama i ucjenama, pa čak i nedostojnim sankcijama, kojima je Liga Naroda provela opasnu Italiju prisilivši na ovu akciju 52 države.

Naša savjest je potpuno mirna. Nama je čitav svijet svjedok, da je Italija sve učinila da se sprijeci oluja, koja sada bijesni u svijetu, ali 'sve je bilo uzaludno.

Da se htjelo, mogli se izbjeći. Dovoljno je bilo udovoljiti potrebama svih onih, koji nisu povlašteni, priznati da se neke situacije ne mogu vječno održavati.

Opazio sam da on ima neobitno jako djelovanje na sve ljude okupljene u uskom krugu. Tome nije uzrok samo njegova riječ, nego i neka tajna duševna snaga kojom ljude osvaja.

Na noćistu je ostao kod Buretića. Tako smo imali, kad se ljudi razidjose, dosta vremena da razgovaramo. Mnogo se je zanimao za istarske prilike. Sve sam mu morao ispričivati Napose je hito znati imena ljudi, koji se u javnom radu ističu. Kad sam mu spomenuo Frana Flega iz Buzeta, koji je bio seljak pa postao narodnim zastupnikom na istarskom zemaljskom saboru, bio je veoma razveseljen, pa mi reče da ga će sutradan posjetiti u Buzetu.

Drugog dana rano ujutro odpratil ga pišeše na kolodvor. Tu se srdačno oprosi smo, a onda se vratih kući pun novih misli i pun uvjerenja, da je velik čovjek pohodio Istru, velik već na početku svoga djelovanja, a ondaka je neprestano rasao, pa postao najveći čovjek od svih što se je ikada u hrvatskom narodu rodio...

Dovoljno je bilo ne odbiti 6. listopada Fihrerovu ponudu za mir, koju je on stavio poslije pobjedonosno završene oružane akcije u Poljskoj.

Sad sve to pripada prošlosti. Mi smo danas odlučni da se izložimo svima opasnostima i naporima rata.

Čast, interesi i budućnost jednog velikog naroda kao što je naš, iziskuje da se sveta obećanja u cijelosti ispunje. I mi to činimo i time krećemo putem koji nam je historija odredila.

Mi se laćamo gruzja da nakon što smo riješili pitanje naših kopnenih granica, pristupimo riješenju naših pomorskih granica i tako raskinemo lance, koji sputavaju labodu našega mora.

Narod od 45 milijuna duša ne može biti slobodan ako nema slobodan pristup na Oceanu. Ova gigantska borba, u koju ulazimo, nije ništa drugo nego jedna faza u logičnom razvoju naše revolucije. U ovoj borbi siromašni narodi ustaju protiv onih, koji su htjeli drugu izglednjivati, i koji drže sva bogatstva i blaga svijeta.

Ovo je borba mladih i zdravih naroda, koji se muže protiv starih naroda, koji idu ka svome zalasku. Ovo je borba između dviju vjera, između dviju ideja.

Sada kad je koeča bačena, ja svečano izjavljujem, da Italija ne namjerava uvući u borbu druge narode a osobito susjedne.

Neka Švicarska, Jugoslavija, Grčka, Turska i Egipat uzmu do znanja ove riječi, od njih ovisi i samo od njih, da li će se te riječi tako potvrditi ili ne će.

Ja sam za vrijeme boravka u Berlinu kazao, da kad imaš jednog prijatelja, treba s njim do kraja ići. Tako mi idemo sa savezničkom Njemačkom, sa njezinim narodom i sa njezinom pobjedonosnom vojskom.

U predvečerje ovog historijskog događaja neka naše misli budu upućene Njegovom Veličanstvu Kralju i Caru koji je sada kao i uvijek bio vjeran tumač potreba i interesa domovine. Naši pogledi neka budu upućeni također vođji savezničke i prijateljske Njemačke.

Proletarske i fašističke Italije ev po treći put je na lozingu jaka i kompaktna kao nikad do sada. Oružina je samo jedna i kategorična, obavezna za svakoga, koja već odjekuje od Alpa do Indijskog Oceana i usudjuje se u sva naša srca: Treba da pobjedimo i pobjedit ćemo! Tako čemo postaviti jedan dug period pravednog mira za Italiju, Evropu i cijeli svijet. Talijanski narode, podigni oružje i pokazi svoju odvaznost, junštvo i izdržljivost!

Mussolinijev govor potrajao je 15 i pol minuta. Nakon što je Mussolini svršio mnoštvo svijeta priredilo je Duceu velike ovacije na koje su se nadovezale manifestacije. Mase su otišle pred kraljevski dvor gdje su akklamirale kralja, koji se nekoliko puta pojavio na balkonu, zahvaljujući na ovacijama.

Sat i pol prije Mussolinijeva govora grof Ciano je primio francuskog ambasadora i izjavio mu sljedeće:

Nj. Veličanstvo Kralj i Imperator proglasio je da se Italija smatra u ratu s Francuskom od sutra, 11. lipnja.

Četvrt sata kasnije grof Ciano je primio engleskoga ambasadora i dao mu sličnu izjavu u pogledu Velike Britanije.

ZADOVOLJSTVO U NJEMAČKOJ

U Njemačkoj je odluka Italije o stupanju u rat izazvala veliko zadovoljstvo. Kancelar Hitler uputio je talijanskom Suverenu pozdravni broljav, u kome veli, da je Providnost htjela da se Italija i Njemačka protiv svojih vlastitih namjera prisiljene brani slobodu i budućnost svojih naroda u borbi protiv Francuske i Velike Britanije. Hitler veli na koncu, da je čvrsto uvjeren, da će snaga Italije i Njemačke održati pobjedu nad neprijateljima i da će životna prava obih naroda, t. j. njemačkoga i talijanskoga biti osigurana za sva vremena.

Kancelar Hitler uputio je i Mussoliniju broljav, u kome veli, da Nijemci i Talijani, koji su ideološki na temelju dviju revolucija kao i političkim uvjetima najtješnje povezani, stoje sada rama uz rama.

DOJAM U FRANUSKOJ I ENGLJSKOJ

Dojam, što ga je talijanska odluka izazvala u Francuskoj karakterizira govor predsjednika vlade Reynauda, koji je obračunajući se preko radija Francuzima među ostalim rekao:

»Iskušanja, koja nas čekaju teška su, ali mi smo na njih spremni. Ne čemo pognuti glave. U ovom času okrvavljena srca Francuska je ustala na noge i bori se za nezavisnost kako svoj tako i svih ostalih naroda. I baš, eto, kaže Mussolini je izabrao da nam objavi rat. Što se tiče Francuske ona nema šta da kaže. Svijet, koji nas promatra, imat će da prosudjuje. Vi vrlo dobro znate kakve smo sve napore činili i koliko je bilo naše strpljenje prema talijanskoj vladi. Svi dobro znate, da sam ja više puta javno izjavio, nakon izjava mojih predhodnika, da između Italije i nas nema problema koji se ne bi mogao riješiti putem miroljubivih pregovora. Najveći autoriteti svijeta Sveti Otac Papa i predsjednik Roosevelt u nekoliko navrata pokušali su da sprijech ovaj rat, koji osim svega znači i prkos kršćanskoj ideologiji, kao i osjećajima solidarnosti čovječanstva. Sve je to bilo uzalud. Mussolini je odlučio da se krv ima proliti i poteći. Kakav je izgovor za objavu rata? Kada je danas u 16.30 sati naš poklisar u Rimu postavio to pitanje grofu Ciano, ovaj mu je odgovorio, da Mussolini samo vrši obveze koje ima prema Hitleru. Ista objava rata upućena je i Velikoj Britaniji. Neprijateljstva će početi danas u ponoć. Sada oružana sila ima riječ. U Sredozemnom moru kao i drugdje saveznici su jaki. Francuska u ovaj rat ulazi čiste savjesti, a ovo za nju ne znači praznu riječ. Svijet će možda uskoro vidjeti šta znači moralna sloga. Tokom duge i slavne historije Francuska je prolazila kroz najteža iskušanja i ona je tada uvijek iznenajđjala svijet. Francuska ne može umrijeti.

Engleski ministar propagande Duff Cooper govorio je par sati nakon Mussolinijeva govora i u ime engleske vlade ovako putem radija objasnio englesko stanovništvo:

»Važan i tragičan događaj u evropskoj historiji desio se danas. Mussolini, objavio je rat saveznicima na čijoj strani se je Italija borila u svjetskom ratu, onim saveznicima, koji su tada svojim naporima spasili Italiju pred uništenjem. Više nego devet mjeseci Mussolinijev je oklijevao, dok nije došla Francuska u borbu protiv nadmoćnijih oružja. Napokon u najvećoj nesreći, u kojoj je našao prijatelji, bilo je iskušanje za Mussolinijeva prejako, a da bi mu se mogao oduprijeti. Mi se zaista najviše čudimo Italiji i talijanskom narodu. Danas je talijanski narod sukrievac Mussolinija. Da li je ona masa mladih fašista koji su večeras klicali Mussoliniju znala za sudbinu, koja čeka Italiju? U po-

(Nastavak na 3. str. 1. stupac)

25 godina je prošlo

MATKO MANDIĆ

od dana, kada je u Trstu, zauvijek zaklopio oči prvi i najbogatiji član istarskog trolista, Matko Mandić.

Bilo je to 13. maja 1915. u jeku svjetskoga rata, tek nekoliko dana prije ulaska Italije u rat.

»Zalim što sada umirem, a da neću vidjeti sudbinu mogla naroda u Istri«, govorio je, a kad su mu se dan prije smrti našli okupljeni oko uzglavlja nečiji i rodbina, reče im glasom duboko tronutim:

»Sromah sam se rodio, kao siromah sam živio i kao siromah umirem, tako da vam ništa ne ostavljam. Jedno me jako zabrinjuje, što će biti od Istre. Molim vas zato i zaključim: svome se narodu ne odultite nikada, ni pod kojim prilikama...«

Malo iza toga, u 8 i po sati uveče izdahnuo je svoju plemenitu dušu.

Sva je hrvatska i slovenska javnost bila potresena tim velikim i nenadoknadivim gutikom.

»Naša Sloge« napisala je među ostalim: »Iza smrti velikog biskupa Dobriše, tekao da je smrt pokosila dragocjeniji život od našega Mandića...«

»Slovenski Narod« kaže: »S profesorom Mandićem legao je u grob jedan od najidealnijih, najneobičajnijih, najpožrtvenijih i najnajdražih rodoljuba.

Zagrebačke »Novosti« pisale su: »Tužna ova vijest razočarala je sav hrvatski narod, jer je izgubio rodoljuba, kakih je malo u prvim njegovim redovima...« U istom su smislu pisali i »Obzor« i »Hrvatska«, koja je u posljednje vrijeme bila došla u nehotičnu suprotnost s njegovim nazorima, a posvrla su mu svoje stupce i svi ostali hrvatski, slovenski, te frški listovi.

Matko Mandić bio je zaista velik muž, rodoljub i borač kakvih se malo nađe. Teret bio iz krmena isklisao. Udarci su ga bodili, ali ga srušili nijesu nikada. Slučaj je kao što jedan hrast u burji, koji ga nije mogla srušiti. I baš radi svoje odvažnosti i čestite kad se radilo o zaštiti narodnih pravicu bio je hrvatskomu napadnom od narodnih protivnika. Ali im ni on nije ostavio dužan. Čuvalo se u borbu sa svim kim, koji je radio o glavi naroda njegovog, stedio on bi-kupski stolovi ili u palati kraljevskog namjesnika. I nije birao riječi. Kada je za izbora 1891 kraljevski namjesnik Rinaldini zadržao svoju riječ, da će izbora biti slobodni i da se našina ne će ništa zla dogoditi u kasnije povlacio se da »naše odavati od izbora. Mandić nije izgovor u kojoj kazni. Tako čestito i odlučno riječi, zaklati mi od ga, e. Kr. namjesnika morao sam »svovati« a da sam i u svu mogao predviđati, da će doći do razbojničkog napada na naše mirno prolazne fiducijere u gl. o. o. Vitišnom, upozorio bih bio ne samo fiducijere nego i svih naših prijatelje, da se dobro pripreve i obranu protiv lupčih i razbojnika...«

U tim je riječima sav Mandić: otvoren, jasan i neustrašiv!

Ali in crkvenim poglavarima nije prao, tako je i sam bio svetitelj, ali se radili protiv interesa hrvatskoga naroda. Kad se porečko-puljski biskup Flapp postavio na stranu naših protivnika, Mandić je podigao dobara rukavice i protiv biskupa pozva najbogatijim vratu. Biskup ga je tužio sudu, ali sve to nije ni na čas smelo poživtvovanj i neustrašivog bora...

Koliko je proti narodnim neprilikama bio neumoljiv i čestok, toliko je za naš puke bio dobar i blag. Gdje bi se god on u Trstu pojavio među našim narodom, na zabavi, na priredbi, na sastanku, zboru ili veselici, sve je hrlilo za njim: gospod profesor, gospod profesor! A on je za svakog imao dobru riječ i nikada nije ni govorom ni kretanjem pokazao nikakve razlike, stajao pred njim kalav odlični ili radnik iz najsiromašnijih pučkih slojeva.

»Velik, poštovan i siroman narodni radnik«, tako ga je u jednom svom pisnu okarakterizirao Dr. Trinajstić.

I bio je zaista siroman. Kada je srušio bogosloviju, pošao je na sveučilište u Prag i postao profesor. Nastupio je svoje prvo mjesto u Zagrebu na gimnaziji, ali je na poziv naroda ostavio sve; i lijepe budućnost i eventualnu bogatu poziciju. Na poziv iz Trsta da preuzme vršništvo »Naše Slo-

VIJESTI IZ KODNOG KRAJA

BLAGOSLOVITEV NOVEGA POKOPALIŠĆA V IDRIJI

Idrija, junija 1940 (***) V nedeljo je idrijski dekan Carlet blagoslovilo novo pokopališče in ga izročil svojemu namenu. S tem je bila združena primerna svečanost, pri kateri je sodeloval domači cerkveni zbor, udeležili pa so se je tudi zastopniki vseh oblasti našega mesta in velika množica mešanov. Nova pokopališča cerkev je posvečena Materi božji. Prvi, ki je našel zadnji počitek na novem pokopališču je rudar Koler Matovž, cerkovnik pri sv. Antonu, ki je umrl pod kratki boleznii 2. junija in bil pokopan 4. junija.

Poteklo je več ko leto dni, odkar je bilo dograjeno v Idriji novo pokopališče

nad nekdanjim Likarčnim mlinom pod Zagodovim vrhom.

Po stari navadi so dosedaj pri nas umrle nosili na pokopališče, ker pa je bilo oddaljeno od mesta skoraj pol ure, je uprava rudnika nabavila trileški voz in konje in bodo odslej mrlične vozila uvedena po drugih mestih, nič kaj ne prija Idričanom in se bodo morali nanjo šele privaditi. Da se je ta, sicer najlepši in najčastnejši način pokopa pri nas toliko časa držal je gotovo vzrok v tem, da je le glavni del mesta v kotlini, večina hiš pa leži v bregu, odkjer je bil tako ali tako potreben prenos do ceste.

OPATIJA — ISTARSKI RUŽIČNJAK

Opatija — Poznato je, da je Opatija kraj, koji ima jednu od najblijah klima u Evropi. Zato je i postala svjetskim kupalistom i stjecišttem posposkoga svijeta iz svih sjevernih evropskih država. Citava opatjska okolica počevši od Kantride pa sve do Mošenica nalik je na jedan perivoj s bujnom južnjačkom vegetacijom.

Prirodan položaj i prirodne ljepote liburnijska obala položaj su iskoristile. Ima jedno područje na kom bi se Liburnija mogla proširiti, a koje do sada još nije iskoristilo. To je cvjećarstvo Podnebije u Liburniji naročito je pogodno za rajiene svake vrsti cvijeka, koje bi se moglo uočiti, a osim toga dalo bi i cijelom kraju posebnu draž.

U ostaloj se Italiji cvjećarstvo mnogo gaji, te sačinjava lijep prihod. Računa se da se iz Italije izveze u inozemstvo svake godine za 100 milijuna lira cvijeka. Pokrajine u kojima se gaji cvijeka uglavnom su daleko od sjevernih tržišta. Najbolje je tržište Francuska i Njemačka, pa Švicarska, Velika Britanija i Belgija, no za njima ništa ne zaostaju ni Jugoslavija i Mađarska, koje same uvoze svake godine do 5 tisuća kvintala cvijeka iz Italije.

Liburnijska rivijera je kao stvorena zato da gaji cvijecje, i da njime opskrbljuje bivšu Austriju, Mađarsku i Jugoslaviju. Gorička pokrajina koja se također mnogo bavi cvjećarstvom zabilježila je osjetljiv porast izvoza cvijeka. Tako

liburnijska zemlja nije možda tako podjednako kao što je na pr. zemlja u drugim talijanskim pokrajinama, blago podjednako zemlje, nema cvijeka koji se ovdje ne bi najbolje razvio, u svojoj svojoj bujnosti i ljepoti. Nadvojvoda Josip gajio je svojedobno na Rijeci i svom perivoju na jednom hektaru zemlje kulturu ruža. Najljepši egzemplari razvijali su se tu kao malo gdje. Isto tako bilo je i u vrtu Vile Alma u Opatiji, koja je bila pravi ružičnjak, i to ne u stakleniku nego na otvorenom, sa nekoliko hiljada komada najljepših ruža. Na Rijeci je samoj jedan seljak, koji se je bavio cvjećarstvom otpremao svakog dana u Zagreb i Budimpeštu jedna kola cvijeka. Druge neke cvjetarne slale su otprilike 4 kvintala cvijeka dnevno u Prag, Beč, Berlin i Budimpeštu. Početkom rata taj je izvoz cvijeka iz Liburnije, uglavnom Rijeke i Opatije, sasvim prestao. A bio je dosta jak i iznosio je do 15 kvintala dnevno.

Ima još i danas u Liburniji ljudi, koji se zanose mislju da cijeli onaj kraj pretvore u veliki ružičnjak, koji bi pola sjeverne Evrope opskrbljivao cvjećem. Svi su preduvjeti tu. Poteškoća je tek u teškim prilikama u kojima se danas Evropa nalazi. Krvari iz stotina rana, grči se u mukama, ratujući na svim poljima, pa još čini se nije stalo do cvijeka i ruža.

Čekat ćemo dakle bolja vremena, pa da i Opatija opet procvate i zamirisje i pretvori se u divan ružičnjak.

NOVA MAŠA V IDRIJI

Idrija, junija 1940. — (***) — Idrija je v zadnjem desetletju dala že lepo številno novomašnikov, ki so doma ali drugod svečano darovali prvo mašo. Naše skromno mesto, ki je dalo svojo čas, predvsem v letih delovanja znane idrijske realke, toliko predvsem rudarskih strokovnjakov, ki so se uveljavili v svetu, je v zadnjem času razmeram in potrebam primerno poslala med narod duhovnike, katerih delovanje ni nič manj koristno, nič manj važno, posvečeno molitvi in delu, Boču in narodu. Tako naj beležimo ime imena novomašnikov iz zadnjih let: Mozilnik, Reje, Hvala, Jerob, Kušman, Bizjak, Gnezda, katerim se je sedaj pridružil še okoličan Franc Felc, po domače Zagrebščini, iz znane in poštene kmečke družine Felcov v Čekovniku nad Belo.

Čekovnik je krasna planotica pod Hleviški planinami, raztegnjena od obronkov idrijskih gor nad Idrijo prav do njenega izvira pod Mrzlo rupe. Po njej se raztezajo močne kmetije klenj zavednih kmetov, ki so znani po svoji zilavosti in značaju utrjenem v naravnem delu v hribovitosti terenu; na taki kmetiji ki visi prav na obronku tega prelepega gorskega kotička nad Belo, je tekla mladost našemu novomašniku. Z njim je Čekovnik dal sedaj svojega prvega duhovnika.

Novomašnik je daroval novo mašo 2. junija v župni cerkvi sv. Barbare v Idriji. Za to redno svečanost so Čekovnikarji storiili vse, kar je bilo v njih moči, da jo čim bolj povzdignemo. Okrasili so slavljenu vso pot skoz romantično Belo pravo do Idrije, dekleta idrijske Marijine družbe pa so pohitela z delom in z lepimi vencii okrasile župno cerkev, ki je izgledala res nad vse svečano. Redki slavljenci je prisostvovalo izredno mnogo ljudi iz mesta in okolice tako, da je bila cerkev nabito polna. Domači cerkveni zbor se je pod vodstvom kaplana Mazore Mirka dobro pripravil in je med opravljenjem zelo lepo prepeval. Cerkveni govor je držal domačin dr. France Močnik, profesor in stolni vikar v Gorici, ki je v jedrnatem govoru podal vernikom silko in pomen duhovnika za narod. Po cerkvenem opravljenju se je pri Didiču razvila prijetna domača proslava, katere se je udeležil širok krog sorodnikov, znancev in povabljenecv, prisotni pa so bili tudi vsi cerkveni pevcii.

Novomašnik je bil imenovan za župnega upravitelja je Istražišču, mali gorski vasici pod Črno prstjo.

Novomašniku želimo veliko uspehov na težki življenjski poti, njemu v zadovolistvo, narodu v korist!

ge« nije otkljevao ni časa, nego je pohlrio u Trst i postao novinar sa 20. slovom d u a e s e t forinji meseci.

Kad su ga se htjeli neki viši riješiti, mislili su ga kupiti dobrim položajem. Povuđeno mu je mjesto delana u Kastnu. Odbio je i ostao je radije siromašni novinar na bojištu.

Kako mu je išlo, najbolje ilustrira jedno njegovo pismo iz 1905. kada je trebao prisustvovati sveleskovnom novinarskom kongresu u Pragu. Trebalo je postati srednjem odobru za troškove 15 kruna. Nije išao, jer još ni na 13. u mjesecu nije bio dobio svoju stromnu plaću.

»Vama mogu kazati kao prijatelju — piše u tom pismu Viktoru Caru Etmu — a nije me sram, ali i drugi saznavaju, da se danas nalazi u mom gospodinstvom žepu 1 kruna, a time bih došao tek do prve poljanje t. j. do Miramara...«

Tko se ne spominje burnih napada na hrvatsko-slovensku manjinu u istarskom saboru u Poreču. Mandić je bio najbogatiji i najodličniji među svojim drugovima; snagom svoga znanja, darom vanredne go-

voritičke vješine i gramornim glasom on je kao lav odbijao sve napadaje na prava svoga organjanoga i zastopavljanoga naroda. Bore u pokrajinskom saboru u Poreču nerazdruživo su povezane s imenom Matko Mandića. Treba prelistati izvješća o djelovanju istarskoga sabora da se vidi što je sve uradio Matko Mandić kao zastupnik.

No sva snaga Mandićeve duševne sposobnosti došla je do potpunoga izražaja istom kada je postao vođa političkoga života tršćanskih i istarskih Slovenaca i Hrvata, kada je preuzeo vodstvo političkoga društva »Edinosti« u Trstu.

Njegovom inticativom i njegovom pomat osnova se u Trstu cijeli niz društava, kao »Slovensko pravsko društvo«, »Pjevačko društvo Kaloc«, »Tržaška zajednica za hranilitva«, »Kmetijska združnja«, »Dalmatinski skupe«, »Podružnica Sv. Cirtla i Metoda«, »Otročje zabavišta Sv. Jakoha pri Trstuu«, a da »Delavsko potporno društvo« koje se je pod njegovom upravom diglo do zamjerne visine ni ne spominjemo.

STARI AUSTRIJSKI SPOMEN-STUPOVI IDU U MUZEJ

Trst. — Na dvjema glavnim trgovima u Trstu koće se još i danas spomenstupovi carevina Leopolda I. i Karlu VI. Već su ih nekoliko puta tokom godina prenosili s jednoga mjesta na drugo, bilo je čak i namjera da ih se baci, no uvijek bi komisijsa za umjetnost i spomenik do sprijelila, želeći sačuvati na tržačkom tugu spomenike tršćanskog »settecenta«.

Ovih dana upravljuje društvo blivših boraca tršćanskom načelniku pitanje, što rade zapravo još na tršćanskim trgovima spomenici austrijskih carevina. Mora se netko možda i pomisliti, da oni u Trstu imaju i danas neko političko značenje, pa traže da se spomenici opreme u muzej, što će vjerojatno biti konačno i učinjeno.

SADIO JE DUHAN

Poreč — Ivan Segon pokojnoga Antuna, koji radi na polovinu na Vergotinoj stanciji u Mađu, došao je do zaključka da je monopolni duhan preskup, a ni kvalitetno da nije mnogo vrijedan. Odlučio je stoga da duhan za svoju potrebu, a eventualno i za potrebe kog svog znanca i dobrog prijatelja sam sadi. I zasadio je u li ljepo mu je uspjelo. Odlučio je stoga da duhan za svoju potrebu, a eventualno i za potrebe kog svog znanca i dobrog prijatelja sam sadi. I zasadio je u li ljepo mu je uspjelo. Odlučio je stoga da duhan za svoju potrebu, a eventualno i za potrebe kog svog znanca i dobrog prijatelja sam sadi. I zasadio je u li ljepo mu je uspjelo.

Prijava metalnih ograda Rijeku — Prijava metalnih ograda ima se izvršiti u općini najkasnije do 22. o. m. Tiskanice za ispunjenje prijava mogu se dobiti u općinskom uredu.

ZENSKI KONDUKTERJI NA TRANVAJIH

Trst, junija 1940. — Te dni so se pojavile na tržaškem tramvaju prve ženske spredovnice. Na podlagi civilne mobilizacije so bile nekatere ženske sprejete v tramvajsko službu. Pod nadzorstvom uradnikov, so se te dni začele vaditi v prodaji voznih listkov.

POBEGNILA OD DOMA

Idrija, junija 1940. — Od doma je neznanu kam otišla 18 letna Marica Vontinova, hči rudarja. Sumnja, da je pobegnila z nekolicinski družini, ki se je pred dnevi nudila, v našem mestu. Domačnja poizvedovanja za njo so bila brez uspešna, vendar domači upajo, da se bo končno le vrnila domov. (***)

SKUPA ŠALA

Sv. Juraj kod Knežaka. - T. Zadel i G. Žužek živjeli su same u kući. Jedne noći oko 3 sata ujutro začuju strašno udaranje na kućnim vratima. Zadelica kao odvažna ode da vidi tko je to. Nije sticja pravu ni otkriniti vrata, a u kuću provali onako u polumraku neki mladić, odo u kuhinju i pokuša dohvatiti komad pršuta, koji je visio pod predama. Zene su se oprle, ali im oagalami svakoj jedniju pljusknu, a Zadelicu udari šakom tako po nosu, da joj je krv obiljevala.

Zene su sutradan podnijele prijavu karabinerima, pa je mladić, koji nije bio drugi nego 21 godišnji Rudolf Žužek iz Svetoga Jurja, izveden pred sud. Pred sudom je bio miran kao ianje. Izjavio je da je samo došao u kuću, da zapali u kuhinji cigaretu. Osuđen je na godinu dana zatvora, ali je imao sreću da ga je obuhvatila amnestija.

VDANOSTNE BRZOJAVKE

Trst, junija 1940 (***) Djakici in profesorji italijanski visokih šol pošiljajo Mussoliniju vdanostne izjave, v katerih izražajo željo za Italije v vojno. Tržaška univerza je zahtevala v svoji poslanici oboroženo intervencijo proti »vredski krivici«, neapeljska pa je izjavila, da »pričakuje signale«.

Golem je njegov rad kao urednika »Naše Sloge«, koju je svojim duhovitim, estetičnim i nadasve inteligentnim, a opet novinarim pisanjem učinio najdražim i jedinim listom našega hrvatskoga puka u Istri.

Taj je list, kao da je sudbina htjela, prestao izlaziti onim brojem, u kom je objavio smrti svoga dugogodišnjega urednika, Matko Mandića dne 25. subnjra 1915.

Dvadeset i pet je godina otada prošlo. Matko Mandić nije doživio da vidi sudbinu svoga naroda. Kako je to želto. Možda je samo neko tako htjelo.

I bolje! Kako bi se on, nesmiljeni borac, bio mogao snaći u današnjim vremenima?

Mandić je bio jedna od najidealnijih i najpopularnijih pojava u doba hrvatskoga narodnoga preporoda u Istri. Svi važniji događaji onoga doba usko su povezani i njegovim imenom. Zato mu je sav narod i Hrvati i Slovenci sačuvalo u svojim srcima trajan spomen. Čitav život Matka Mandića, da se označiti sa tri riječi: bio je rodoljub, bio je pošten, bio je siromak!

ITALIJA UŠLA U RAT

(Nastavak s 1. strane)

sljednem stojeću Italiju su opetovano podupirali Englezi i Francuzi. Francuski vojnici, a ne talijanski, protjerali su Austriance iz Italije, a sam Garibaldi odužilo se Engleskoj riječima: »Neka bude prokleta svaka vlada, koja bi ušla u rat protiv države, koja je spasila Italiju.« Ako se desi da Njemačka ipak pobijedi, sudbina Italije bit će još i goraa. Ako pobijedimo mi, onda ćemo po svojim načelima dopustiti da Italija očuva svoju nezavisnost. Treba se samo sjetiti, da u slučaju poraza kod Caporetta morali Englezi i Francuzi poslati Italiji pomoć i ako su sami bili u nezgodnom položaju, samo da bi spasili Italiju. Danas ove bojazni više nema. Sa izvjesnog stanovništva ulaz Italije u rat znači za nas i stanovitu neposrednu korist. Italija je bila dosada jedna rupa u savezničkoj blokadi Njemačke. Kroz ovu rupu stizale su Njemačkoj velike dobave. Od večeras ova rupa je zatvorena i saveznička blokada je u velikoj mjeri postala uspješna. Ni jedan rat nije započeo sa tako malo provokacije kao ovaj sa Italijom. Italija nije imala nikakvih sporova sa Engleskom ni Francuskom. Nije bilo nikakvih zahtjeva, koji bi bili odbijeni, ni jedne stvari o kojoj mi ne bi bili htjeli diskutirati i ni jednog problema, koji mi ne bi htjeli riješiti. Čak i u kratkoj optužbi, koju je jučer na večer iznio Mussolini, nije spomenuto ni jedan razlog za ulaz Italije u rat osim jednog, što su saveznici bogatiji od Italije.

Samo britansko ministarstvo informacija saopćilo je na vijest o predaji talijanske objave da su pripreve Savezničkih vlada, obzirom na Italiju završene i da će obje vlade znati na mač odgovoriti mačem.

KAKO JE TALIJANSKA ODLUKA PRIMLJENA U AMERICI

Kao neposredni odjek ulaska Italije u rat može se smatrati odluka kanadskog parlamenta, koji je odobrio prijedlog, da se Italiji najviješt rat. Isto tako je i vlada Nove Zelandije objavila rat Italiji, a Južna Afrika je prekinula sve veze s Italijom.

Što se tiče Sjedinjenih država njeno je stanovništvo odredilo predsjednik Roosevelt svojim govorom u Charlottesville, što ga je održao u noći između ponedjeljka i utorka po našem vremenu.

Roosevelt se najprije osvrnuo na pregovore, što ih je vodio s Mussolinijem. Ti su pregovori počeli još pred tri mjeseca, kad je Roosevelt uputio prvu poruku šefu talijanske vlade, sa željom, da se Italija suzdrži od sudjelovanja u sadašnjem ratu.

Predsjednik Roosevelt sa žalošću konstatira, da se Italija ogriješila na sve njegove poruke i da je šef talijanske vlade preuzeo na sebe odgovornost za sudbonosnu odluku o ulasku Italije u rat. Italija se nije htjela osvrnuti na prava drugih naroda na sigurnost. Sa velikim uznemirenjem vlada i narodi Sjedinjenih država doznali su za odluku šefa talijanske vlade da Italija stupa u neprijateljstva, koja se sada vode u Evropi.

Predsjednik Roosevelt nakon toga naglašava, da se američke republike nalaze na strani onih naroda, koji liju svoju krv u borbi sa bogovima sile i mržnje. Zbog toga će Sjedinjene države pružiti svoja raspoloživa materijalna sredstva, da bi se pomoglo onima, koji se bore protiv sile.

Mi ćemo, rekao je Roosevelt, onima koji se odupiru sili pružiti materijalna sredstva, kojima raspolaže naš narod. Nadalje mi ćemo u isto vrijeme nastojati sa provedbom našeg programa narodne obrane, tako da ćemo u što skorije vrijeme raspolagati s dobro opremljenim i izvježbanim vojnicima, koji će odgovarati zadaći, koja bi mogla biti stavljena na nas u slučaju izvanredne potrebe.

NEUTRALCI I ULAZAK ITALIJE U RAT

Uz sovjetsku Rusiju, države jugoistočne Evrope i švicarsku Španjolska se izvan konflikta još švedska, nalazila i Portugal, Naravski je, da najveći interes vlada za držanje država, koje su talijanski susjedi.

Što se tiče Jugoslavije, njeno je držanje beogradski dopisnik »Giornale d'Italia« i »Piccola« svojim čitateljima ovako prikazao:

»Govor predsjednika vlade Mussolinija, piše dopisnik spomenutih listova, primljen je u cijeloj Jugoslaviji s najvećim interesom, a isto tako s potpunim mirom, budući da odluke Italije nisu došle iznenada, jer se već odavno znalo što se sprema. Naročito ga utisak izazvao je onaj pasus iz govora Mussolinija u kojem je Mussolini naglasio, da Italija ne namjerava proširiti rat na druge fronte. U beogradskim vladinim krugovima primljen je s najvećim zadovoljstvom i olakšanjem onaj dio Mussolinijeva govora, koji se tiče Jugoslavije

KDO JE IZUMIL TOTALITARNO VOJNO

General Douhet in njegova doktrina

Sedanja vojna zadobiva čim dalje bolji oblik tako zvane »totalitarne« vojne, to je vojne, ki se ne vodi samo protiv suveraniziranih oboroženih sila, ampak protiv suveraniziranu narodu u celosti. Odat njeno ime. Po njenih načelih naj se vojne strahote razširilo na vse sovražne ozemlje, z uničujočimi napadi bombnih letal na mesta in naseља, naj se moralo in materialno stre sovražni narod. Totalitarne vojne niso izumili Nemci, kakor bi se dalo sklepati po dejstvu, da so oni prvi začeli uvajati njene metode. Duhovni oče nove vojne teorije je italijanski general Douhet. Njegova razmišljanja o razbišanju »za prvo svetovno vojno je kazal izredno zanimanje za letalstvo, tako da so ga imenovali »letalskega noreca«. Med svetovno vojno 1914-1918 je bil dodeljen italijanskemu generalnemu štabu, kjer je imel priliko slediti od blizu vojnim operacijam proti Avstriji. Z izvajanjem teh operacij ni bil prav nič zadovoljen in kot polkovnik dodeljen armadi generala Lequia, ki je operirala v Karniji, je ostro kritiziral vrhovno vodstvo italijanske vojske. Svoje kritike je izražal v številnih spomeničih, ki jih je pošiljal ministrom in raznim osebnostim v Rimu. Ena takšna kritika, ki jo je napisal v Jeseni leta 1916, bi ga bila skoro stala karjero. Tedaj se je namreč mudil v vojnem ozemlju poslanec v rimski zbornici prof. Mosca, ki je prišel obiskat svojega sina v Tolmezzu. Douhet je imel priliko, da s je sestel s poslancem in mu je zaupal spomenico, v kateri je kritiziral vrhovno vodstvo vojske. Toda razmišljeni poslanec je spomenico izgubil in slučaj je nanesel, da so jo našli orožniki, ki so jo takol poslali vrhovnemu poveljstvu. Vrhovni poveljnik general Cadorna se je kakor poročal Giuseppe del Bianco v svoji knjigi »La guerra e il Friuli« naravno zelo razburil, zlasti ker je bila v spomenici izražena kritika tudi nad vodstvom vojnih operacij pri Gorici, ki so se za generala Cadorna uspešno končale z zavzetjem Gorice. Odrejena je bila preiskava tekom katere se je izkazalo, da je bila spomenica natipkana s pisalnim strojem, ki ga je rabil urad generalnega štaba XII armije v Tolmezzu, kateremu je bil Douhet dodeljen. Medtem pa je tudi poslanec Mosca javil orožnikom, da je na povratku iz Tolmezza izgubil neke listine, kar so orožniki svedeli tudi takol sporočili vrhovnemu poveljstvu. Obroč preiskave o avtoriju spomenice se je čim dalje bolj ožil in naposled je moral Douhet priznati, da je spomenico on sestavil. Zadeva je imela zanj jako neprijetne posledice. Moral se je zagovarjati pred vojnim sodiščem v Cudropu, ki ga je dne 15. oktobra odsodilo na leto dni vojske ječe. Po prestani kazni je bil Douhet upokojen, toda v januarju leta 1918 je bil po ponovni preiskavi popolnoma rehabilitiran ter po reaktivaciji dodeljen Generalnem komesarjatu za zrakoplovstva. Kmalu po vojni je bil imenovan za generala, pa kljub te-

mu se jekmalu potem umaknil v zasebno življenje in se posvetil pisateljevanju.

General Douhet je napisal več vojaških sredstev del, med katerimi sta najbolj pomembni njegovi knjigi »La guerra interale« in »La guerra nel 19.« Ta dva spisa sta postala priložnica nemških vojaških krogov, ki so Douhetu nadeli ime »Clausewitz zračne vojne«. Nastala je tako zvana »Douhetova doktrina« in narodno-socialistična Nemčija je priznala Douheta kot svojega velikega učitelja. Tudi v Rusiji je njegova doktrina vzbudila veliko zanimanje, o njej je bila napisana cela vrsta knjig in »douchetizem« je predmet posebnih študij v ruskih vojnih šolah.

Douhet meni, da odvisi uspeh v vojni od tesnega sodelovanja kopnenih, pomorskih in zračnih oboroženih sil. Do čim je na kopnem in na morju obramba jako lahka, je v zraku silno težavna. Zato je zračni napad postal najmočnejše bojno sredstvo moderne vojne. Douhet uči, da ima zrakoplovstvo nalogo razdejati letališča, uničiti zaloge pogonskih sredstev in tvornice sovražnika. Letalstvo ne sme trčati časa v zračnih borbah, njegova bistvena naloga je, da osredotoči vse svoje sile za napad na sovražna življenska središča. Vse kopne in pomorske vojne operacije naj podpira letalstvo; »pospodstvo v zraku je predpogoja za izvajevanje zmage«. Nadmoč v zraku — pravi Douhet — varuje državo in njeno industrio pred sovražnimi napadi in ji nudi možnost, da se vse njene kopenske in pomorske sile vržejo proti nasprotniku, ki se bo radi tega moral boriti v najbolj neugodnih okoliščinah. Bombardiranje iz zrak na naj bo uvod k vsaki ofenzivi na kopnem ali na morju, kajti bombniki utirajo pot motoriziranim kolonam in zanašajo zmogo med sovražne čete in njeno zaledje. Douhet pripisuje glavno vlogo bombardnikom, dočim bil lovska letala po njegovem mnenju imela je postranske vloge. Razvoj operacij na zapadu pa je pokazal, da ta njegova tvrditve ne drži, kajti lovska letala so že v šestih primerih odločilno posegla v borbo.

V svoji knjigi »La guerra nel 19 (Vojna v letu 19)« tvrdi Douhet, da predstavlja vojna ogromen napor, tako za oborožene sile kot za civilno prebivalstvo, ki je v tem naporu neoljživno povezano z borci na fronti. Gre torej za skupnost, za celo in nedeljivo, ki se kot enoten organizem bori za svoj obstoj. Iz te ugotovitve je Douhet izušil formulo o totalitarni vojni. V svojih spisih predvideva tako zvano bliskovito vojno, ki naj bi jo odločilo letalstvo. Tisučestvo bombnikov naj bi noč in dan obsipalo z bombam i sovražne čete na pohodu, bombardiralo mesta in tvornice, železniška križišča in mostove ter na ta način zlomilo moralni odpor prebivalstva. Tako bi vojna končala se predno bi se prav za prav pričela.

POLITIČKE BILJEŠKE

RUSIJA PREMA RATU

Naši listovi donijeli su prošlih dana ovu vijest iz Moskve: Neutralni diplomatski krugovi, a i poluslužbeni sovjetski krugovi, mišljenja su, da se Kremlj očito sada odlučio za intervencionističku politiku. U dobro obaviještenim krugovima je poznato, da je upravo na inicijativu samog Molotova jučer na večer moskovski radio skora na svim jezicima saopćio ovaj zaključak Kremlja. U ovoj emisiji, danoj na

više jezika, rečeno je, da je Rusija odlučila čuvati i održati nezavisnost balkanskih država i to sa svim sredstvima, te da potpuno nezavisnost izvjesnih država ona smatra kao bezuvjetnu potrebu za svoju sigurnost. Crvena armija spremna je isto kao i u slučaju Finske da provede mjere za očuvanje sigurnosti Rusije. Ruska vojna snaga je dovoljno jaka da pridonese porazu onih koji se igraju sa pustolovinama na Balkanu, a proširenja rata Madjarska boriti na strani Njemačke i Italije.

Turski su listovi vijest o ulasku Italije u rat objavili bez ikakvih komentara, a što se tiče turskoga stanovništva izjavljuje se, da će Turska odrediti svoje gledište kada prilike budu to zahtjevale.

Što se tiče držanja Španjolske u ovlaštenim španjolskim krugovima izjavljuju da ulaskom Italije u rat nije ništa promijenjeno u stanovitu Španjolske. Prvih dana još nisu poduzete nikakve političke ili vojničke mjere. Ipak su simptomatične protugleske demonstracije u Španjolskoj, na kojima se traži povratka Gibraltara Španjolskoj.

O držanju Sovjetske Rusije manjkaju, dok ovd pišemo, informacije, ali je za njene odnose s Italijom u sadašnjem času značajna uspostava normalnih diplomatskih odnosa. Novine su naime neposredno prije objave talijanske odluke javile, da se Sovjetski ambasador nalazi na putu u Rim, a talijanski u Moskvu. Očito valja i sadašnje držanje Italije prema Balkanu i istočnom Mediteranu pripisati želji, da se ovaj dio Evrope ostavi po strani i tako izbjegnju eventualni međusobni sporovi — što sigurno nije bilo bez njemačkoga posredovanja.

koje bi pustolovine mogle staviti u pitanje integritet koje od balkanskih država.

MUSSOLINI VRHOVNI ZAPOVEDNIK TALIJANSKIH ORUŽANIH SNAGA

Talijanski car i kralj uputio je iz zone ratnih operacija proglas vojnicima svih oružanih snaga Italije, u kojem pojava vojsku i narod, da zajednički s Njemačkom izdrže sve napore a kao vrhovnog zapovjednika svih oružanih snaga imenuje vodju fašizma i maršala Imperija Mussolinija. Mussolini kao vrhovni zapovjednik ima svoj glavni generalštab kojemu je na čelu maršal Badoglio. Talijanska je vojska podijeljena u tri grupe, od kojih prvom zapovijeda princ Umberto, drugom maršal Graziani, a trećom maršal De Bono.

NOVA DUŽNOST MINISTRA MUTIA

Kako je poznato sekretar fašističke stranke Muti razriješen je privremeno svoje dužnosti, te se vraća avijaciji, kojoj je kao viši česnik i prije pripadao. Njega će zamjenjivati Pietro Capoferri. Francuski listovi izvješćuju da je Mutiu povjereno zapovjedništvo novoga zbora padobranaca, koji su i Talijani osnovali po njemačkom uzoru.

ALBANSKI POKLON GROFU CIANU

Dne 22. svibnja, za vrijeme svoga posjeta općini Drača, načelnik Hilmet Mece poklonio je — kako javljaju talijanski listovi — grofu Galeazu Cianu jednu starinsku kavkasku sablju, koju su Albanci, boreći se pod turskom zastavom protiv Rusa, u prvj polovici sedamnaestoga stoljeća, oteli neprijatelju Sablja nosi ime svoga tvorca Mustafa, ime vlasnika Alija, i godinu izradbe koja odgovara godini 1182. kršćanske ere. Osim toga grof Ciano dobio je na dar dvije starinske pištolje albanske izradbe koje potječu iz sedamnaestoga stoljeća. U govoru, kojim je talijanskom ministru vanjskih poslova predao oružje načelnik je naglasio, da su mladi Albanci spremni da se žrtvuju za veličnu rimske domovine kad to Duće zaželi. Grof Ciano bio je neobično obradovan poklonom, izjavljujući da ga prima kao simbol.

NOVA TALIJANSKA RATNA SREDSTVA

Kako javljaju iz Rima, predsjednik vlade Mussolini primio je predsjednika jedne talijanske metalurgijske industrije Manzolinija, koji ga je izvjestio o pronalasku nekih novih ratnih sredstava. Mussolini je sa interesom pregledao te pronalasci i izrazio svoje zadovoljstvo Manzoliniju.

MALI ISTRANIN BR. 9-10

Izšio je br. 9 i 10 »Malog Istranin« u, koj jednog mladinskog lista, koji se sasvim posvetio odganjanju emigrantske a i druge odvješnice hrvatske mladeži u ljubavi do Istre. Ovim dvobrojem (svibanj-lipanj) naravnava »Mali Istranin« jedanaestogodišnju izlaženja u Zagrebu, a trideset i petu svoga opstanka uopće. Sadržaj je ovog dvobroja sljedeći: Zađni dan o buke (priča malog Alžabčanina, koji opisuje kako je 1870. kada su Nijemci zaposlili francusku pokrajinu Alzaciju, stari francuski učitelj napušta školu i posljednji put godišnjak u francuskom jeziku, da pred dužnost novo dođošom Prusom, koji će odgajati male Francuze u njemačkom jeziku). Priča je veoma dirljiva, a napisao ju je znameniti francuski pisac Alfons Daudet. Sljedeći priča Na osamljenom otoku, u kojoj je prikazana zna blagodat velike izuma Nikole Tesle, zatim Opta povijest od Anatola Francea, a Novinari, duhovita i vesela kolerija o »novinarskim mukama«. Zanimljive su pustolovine obljubljenih junaka majmuna K loka i djeca Jožića, koji se u ovaj put našli u Londonu i doživjeli nadasve interesantnu pustolovinu s Chamberlainovim kšobranom.

U Dječjim novinama prikazan je dječji razumljivim jezikom tok događaja u Evropi u posljednjoj školskoj godini, to jest od upada Njemačke u Poljsku do najnovijih borba u Francuskoj. Naše Puteži javio se dvjem duhovitim pjesnicama Zlatko Kaputić i Duhandžija Pajo, a Gabriel Cvitan pjesmama San male Pave i Janko Nevaljanko i knjiga. Sljedeći zatim šaljivi strip Kako je dobra strina Stana pripitomila gavrana pa Juričev kuitić i bogate rubrike Priroda, Zdravolje, Iz stranik zemalja, Razno, Pitalice, Mala pošta, Za gonetke i odgonetke, Skrivaućice i t. d.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesечно za vrijeme školske godine, lijepe je uređen i bogato ilustriran, te je najopsebnije štivo za svakog emigrantskog dijeta, a i za svakog odraslog, koji želi da jednostavno i lako shvatljivim jezikom pročita što se na raznim područjima ljudskoga stvaranja događa. Bogate rubrike Tehnika, Filatelija, Gospodarstvo, Iz stranik zemalja, Priroda, Zdravolje, Zvezdoznanost, pružaju uz interesantne pjesme i pripovijesti raznolik i nadasve zanimljivo štivo.

Preplata na »Mali Istranin« iznosi 12.— dinara godišnje. Uredništvo i uprava nalaze se u Kraljevičkom ulici br. 12. Zagreb.

Ne bi smjelo biti emigranta, koji ne bi laj naš jedini mladinski list držao.

VIJESTI IZ DOMOVINE

Odkritje spomenika Radgonskim žrtvam

Gornja Radgona. — Dne 2. junija se je vršila s skromno slovesnostjo pomembna narodna svečanost odkritja spomenika radgonskim žrtvam...

V nedeljo 26. maja je bila na slovesen način vzidana spominska listina, katere sestava je bila poverjena upokojenemu šolskemu upravitelju Karlu Mavriču...

V naslednjem prinašamo popis borcev, med katerimi je tudi precej Primorcev, ki so padli na tem odseku naše severne meje.

V noči od 23. na 24. maja leta 1918 so padli v borbi za svobodo: Andrej Zvab, korporal, star 20 let, doma iz Srpencev...

Šiše pri Podgradu v Istri, po poklicu gozdarski uradnik.

Dne 29. maja l. 1918 popoldne so bili ustreljeni: Anton Svab, korporal, star 29 let, doma iz Supelj pri Sežani...

Od 12. Majstrovih borcev, ki so padli v boju v Radkersburgu dne 4. februarja 1919 in so bili pokopani na pokopališču pri sv. Petru v Gor. Radgoni...

Pri bojih okrog Obrajne (Halberainer) je padlo 6. Majstrovih borcev in sicer: Ivan Masten, star 20 let, doma iz Središča ob Dravi...

NAŠI POKOJNIKI ANTONIJA GERMEK

Ljubljana. — V torek preteklega tedna je umrla znana tržaška delavka in vzgojiteljica Antonija Germek...

Pokojnica je vodila prav do prvih povojnih let otroški vrtec CMD pri sv. Ivanu v Trstu, kjer je rešila v težkih letih tisoče najnežnejših cvetov naše mladosti...

V zadnjem času pred razpustom naših tržaskih šol je bila nadzornica vseh slovenskih otroških vrtcev v mestu in okolici...

DARKO ŠVARA

V Kranju je nenadoma preminul v najlepši moški dobi, zadet od kapi, Švara Darko, gostilničar, star komaj 40 let.

UMRO BIVSI KOTARSKI POGLAVAR Opatija. — U Opatiji je umro Artur Schmidt Zabircorv...

FRANČISKA DEVETAK Na viškem pokopališču v Ljubljani so v sredo dne 5. junija pokopali našo rojakinja Francisko Devetak...

LUIZA HODNIK

V Ilirski Bistrici je 11. maja jutraj umrla zadeta od kani Hodnik Luiza, rojena Bizali, b. domače Hodnikovka...

MARA LAPAJNE

Idrija, 8. junija 1940 (**) — Prošli teden je po dolgi in mračni zavrtni bolazni umrla v najlepši dekliških letih Mara Lapajne...

Gorica. — Prejšnji teden je pri sv. Luciji ob Soči umrl najstarejši občan 97-letni starček Ivan Kragelj...

MANJŠINSKE ŠOLE V VOJVODINI

Donavska banovina v Novem Sadu je upravam ljudskih šol razposlala navodila, kjer se peča z vprašanjem, kaj naj se odpru manjšinske ljudske šole...

Gorica. Na vrhu sv. Mihaela, kjer so se za časa svetovne vojne vršile najhujše bitke, so pred dnevi postavili velik drog, kjer bo visela trikorlar. Odkritje droga se je izvršilo s posebno svečanostjo...

Monumentalne slike A. G. Kosa

Te dni je naš rojak slikar Anton Gojmir Kos dokončal vrsto monumentalnih slik, ki predstavljajo najvažnejše in največje zgodovinske dogodke slovenskega ljudstva.

V srednji dvorani Jakopičevega paviljona je za kratek čas nameščenih vseh sedem slik, ki bodo kmalu obesene v prostornih banke palače Razstavišne v reu, ki ustreza razpoložljivemu prostoru na stenah paviljona...

Novo delo našega rojaka A. G. Kosa je bilo povsod deležno najboljših kritik. Prav tako je bil povdarjen tudi njegov zgodovinski in naravni pomen...

šva slovenskih likovnih umetnikov prof. Saša Santel pozdravlja navzoče predstavnike oblasti in se zahvali umetniku. Za njim je govoril ban dr. M. Natlačen...

OSEBNA VEST

Asistent interne klinike v Zagrebu dr. Karl Lušički je bil imenovan za rednega profesorja za interno medicino na ljubljanski medicinski fakultet.

HIMEN

V frančiškanski cerkvi v Ljubljani se je v soboto, dne 8. t. m. ob 7 ur zvečer poročil naš odlični rojak dr. Draško Vilfan, zdravnik v Beogradu...

— Tomaj. — Ko je delal v kamnolomu pri Avberju, je 35-letnega Franca Breščaka iz Tomaja težak železni aparat pritisnil ob tla, tako da je zadobil številne poškodbe...

KUMIČIČ I ZOLA

Prva književna polemika o naturalizmu kod nas

U hrvatskoj je književnosti Zola izvršio važnu ulogu. Njegovi romani i teoretski spisi o književnom stvaranju našli su kod nas velik odjek početkom osamdesetih godina prošloga stoljeća...

Eugen Kumičić objavio je u »Hrvatskoj Vili« godine 1883. oevu studiju pod naslovom »O romanu«. On tvrdi odmah na početku, da »temelj romanu mora biti shvaćanje istine«...

Kumičić naglašava, da Zolu psuju zato, što je iznio nevolju radnika. Odbija prigovor, da Zola piše nepristojno, pa se služi argumentom, da mlada supruga, koja se predstavlja, ne govori u boljem društvu...

nu: još češće slušamo ljude, kako se ljute na one, koji vjerno opisuju njihovu duševnu gnjilooću.

Nepristajstvo spram Zole ima također korijen u politici. »A ima ljudi, posve nevinih, nu koji ne trpe ništa, što se je zbiljo amo od godine četrdeset i osme, pa nje i ne zanima, što se zbiva u Parizu. Gle tih dobrišana! Ovdje Kumičić očitno nišan na reakcionarno nastrojene krurove kod nas.

Ako li je pak riječ o moralnosti, onica je Zola daleko moralniji od Dumasa mladjeg. Gospodja s kamelijama prikazana je u idealiziranom svijetlu, pa tako djeluje priličivo, dok je Zola iznio Nanu kao glupo i neobrazovano stvorenje, koje se ne uzdiže nad animalni stupanj...

Kumičić navodi kao zadatak naših romanopisaca, da u prvom redu dobro poznaju sredinu, o kojoj pišu. To znači, da treba poznavati osobine raznih društvenih staleža, kojih se predstavnici pojavljuju u romanu, a isto tako i mentalitet ljudi raznih krajeva.

Aktuelnost Kumičićevog razmatranja o zadaći književnika najbolje potvrđuju ove njegove riječi: »U odaljenih i razmaknutih prostorima, gdje nije još nikada do nas dopro tračak svjetlosti, caruju mnogi pisci među svojim stvarateljima. To je jedini put, da se pisac otrase lažnog svijeta imaginacije.

U »Vienicu« iste godine izšao je odgovor na Kumičićev članak pod naslovom »Hoćemo li naturalizmu« iz pera P(asa)ri(ča), u kojemu se ovaj žestoko obrađa na Kumičićevo pisanje.

ra se hrvatski pisci trebaju klonuti. »Velim, da je naturalizam u svojoj gotovini apliciran na hrvatske odnose: potušan naš hrvatski listu knjigu. Hrvatski piscima treba kod pisanja biti normom Šenoa i Jurković, a nad Balzacom i Zolom se po mišljenju piščevom uzdiže — George Sand. Tenor je članka, da pisac treba »poljesavati i plemenito nadahnuti svoje naravite prikaze«, a ne prikazivati životnu stvarnost.

Inače članak pokazuje, da pisac ne poznaje dovoljno Zolin rad, jer veli, da Zola traži potpuno individualizam u politici, dok se zna, da je obratno istina. Jednako ima krivo, kad tvrdi, da u Zolinu romanima nema traga humoru. Baš u »Nani«, koju izričito spominje, mogao ga je naći u ličnosti Fontanovej i ako Zola nije humoristi. Jednako nije shvatio u čemu je bit zahtjeva Kumičićeva, koji ugledajući se u Zolu traži od pisca, da upozna direktno ljude i sredinu, o kojoj će se pisati.

Protiv Kumičića digao se i Gjuro Galac, koji je 1884. u »Hrvatskoj Vili« napisao dva članka o tome predmetu. U prvom polemizira s Kumičićevom studijom, dok u drugom kritizira »Gospodu Šablinu«, koju je Kumičić napisao u skladu sa svojim nazorima, izloženim u gornjoj studiji.

Galac tvrdi, da zajedno s Kumičićem osuđuje preživjeli romantizam, ali smatra, da slobodi pisanje treba postaviti granice. Nauprot Kumičićevom stajalištu, koji je Kumičić napisao u skladu sa svojim nazorima, izloženim u gornjoj studiji, Galac je konzervativan i retrogradan. On se okreće mrtvima, mjesto živima: »Mi prolazimo kraj svetih grobova naših mlilih i nezaboravnih i mi čutimo, da nas njihov duh

štiti: oni nas čuvaju, da se ne uzoblještimo i da ne precijenimo ovaj naš kratkotrajni život.

Galac priznaje Zoli velik talent, ali povlači odatle negativna zaključke, jer je previše obuzet konvencionalnim predrasudama. On doduše sam veli: »Čemu da se pisac čuva opisivanja nepristojnih stvari, kad je samo društvo često i prasteo u sebi nepristojno? No na drugom mjestu svjedočno zamjera Zoli, što prikazuje razgovore u finim pariškim salonima još gorima nego li one za kulisama kazališta, dakle smatra ove salone a priori nekim uzvišenim mjestima. Galac potanko raščlanjava sadržaj »Nane« i iznosi prigovor, da u njoj nema ni »jedan čistil pariški gradjanin, koji ne bi čoo mogao pokvaren bios. Dovoljno je medijumom spomenuti braću Georgesa i Philippea, da se pokaže s koliko je malo pominje Galac pročitao roman.

Galac je veliki dio članka posvetio Zolinu kritici, koju nazivlje »pukom šalom i izračkom... a njegovi nazori ne izazivaju van smiehe i veselost. Na koncu zauzimlje superioran stav spram Zole i završava provincijalno načelno: »...stoga sam i o kritici nekoliko svojih misli izrekao. Što sam to učinio usporedo sa onom kritikom, koju Zola onako frivolno piše o svojim suvremenikima, to je puki slučaj.

Kumičić je dakle prvi kod nas ustao protiv shvaćanja, da književnost mora biti odgojna i rodoljubna prema ustaljenoj Šablou. On smatra, da književnost može ovu funkciju vršiti tek onda, ako postane odraz životne stvarnosti, jer samo tako može postati uvjerljivo ono, što se piše. U nekoliko dijela on je pokušavao stvoriti kritičnu sliku našeg društva i tako je postao prvi naš pisac društvenoga romana. Kao svaki hrvatski rad takav njegov nije merom čisti rezultata, koji bi se potpuno poklapali s njegovim teoretskim zasadama. Inak nema sumnje, da je sa svojim principielnim razlaženjima značiao puteve našoj beletičkoj prozi.

(»Obzor«) B. Ivakić.